Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

OSHQOZON-ICHAK KASALLIKLARIDA ISHLATILADIGAN DORIVOR O‘SIMLIKLAR VA FITOPREPARATLAR.

Ko‘lboyeva.F.D
Alfraganus universiteti, Toshkent shahri, O‘zbekiston Respublikasi
e-mail: kulboyeva.feruza1992@gmail.com, tel: (97)102-42-20
https://doi.org/10.5281/zenodo.24043419

Annotatsiya

Mazkur tezisda oshqozon-ichak tizimi kasalliklarini davolashda qo‘llaniladigan dorivor o‘simliklar va ular asosida ishlab chiqariladigan fitopreparatlarning zamonaviy farmakologik ahamiyati tahlil qilinadi. Dorivor o‘simliklar tarkibidagi flavonoidlar, polifenollar, saponinlar, polisaxaridlar va efir moylarining yallig‘lanishga qarshi, spazmolitik, antioksidant hamda gastroprotektiv xususiyatlariga e’tibor qaratiladi. Shuningdek, funksional dispepsiya, irritabelli ichak sindromi, surunkali qabziyat va yallig‘lanishli ichak kasalliklarida fitoterapiyaning imkoniyatlari, ilmiy dalillar darajasi hamda xavfsizlik masalalari yoritiladi. Zamonaviy klinik tadqiqotlar va xalqaro ilmiy tashkilotlarning monografiyalari asosida fitopreparatlarni ratsional qo‘llash istiqbollari baholanadi.

Kalit so‘zlar: dorivor o‘simliklar, fitoterapiya, fitopreparatlar, oshqozon-ichak tizimi, gastroprotektiv ta’sir, flavonoidlar, yallig‘lanish, funksional dispepsiya, irritabelli ichak sindromi, farmakologik faollik.

Dolzarbligi: Oshqozon-ichak tizimi kasalliklari zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammolaridan biri bo‘lib, ularning rivojlanishida hayot tarzining o‘zgarishi, noto‘g‘ri ovqatlanish, stress va ekologik omillar, infeksion omillar, ayrim dori vositalarini uzoq muddat qabul qilish va ichak mikrobiotasidagi o‘zgarishlar muhim ahamiyatga ega. Gastrit, enterit, kolit, ich qotishi yoki diareya kabi holatlar ko‘plab insonlarni qiynamoqda. Ushbu kasalliklarni davolashda tabiiy vositalar – dorivor o‘simliklar va ular asosida tayyorlangan fitopreparatlarga bo’lgan ilmiy va amaliy qiziqish ortib bormoqda. Buning asosiy sababi ularning tarkibida turli farmakologik faollikka ega bir nechta biologik faol birikmalar mavjudligidir. Biroq tabiiy kelib chiqish preparatning mutlaq xavfsizligi yoki yuqori klinik samaradorligini anglatmaydi. Shu sababli dorivor o‘simliklarni qo‘llashda ularning kimyoviy tarkibi, standartlashtirilishi, farmakologik ta’sir mexanizmi va klinik dalillarini kompleks baholash zarur.

Tadqiqotning maqsadi: Oshqozon-ichak kasalliklarida qo‘llaniladigan asosiy dorivor o‘simliklar va ularning asosida tayyorlangan fitopreparatlarning ta’sir mexanizmini o‘rganish, samaradorligini tahlil qilish hamda klinik amaliyotda foydalanish imkoniyatlarini aniqlash.

Usul va uslublar: Mazkur tadqiqot dorivor o‘simliklar va ular asosida ishlab chiqarilgan fitopreparatlarning oshqozon-ichak tizimi kasalliklaridagi farmakologik ahamiyatini o‘rganishga qaratilgan ilmiy adabiyotlar tahlili shaklida olib borildi.

Tadqiqot materiallari sifatida dorivor o‘simliklarning kimyoviy tarkibi, farmakologik faolligi, ta’sir mexanizmlari, klinik samaradorligi va xavfsizligiga oid ilmiy maqolalar, tizimli sharhlar, meta-tahlillar hamda xalqaro tashkilotlarning rasmiy monografiyalaridan foydalanildi..

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

1. Adabiyotlarni retrospektiv tahlil qilish usuli – oshqozon-ichak kasalliklarida dorivor o‘simliklar va fitopreparatlarning qo‘llanilishi bo‘yicha ilgari chop etilgan ilmiy ishlarni o‘rganish.

2. Qiyosiy tahlil usuli – turli dorivor o‘simliklar tarkibidagi biologik faol moddalar, ularning farmakologik ta’siri va klinik qo‘llanish imkoniyatlarini o‘zaro solishtirish.

3. Farmakologik tahlil usuli – flavonoidlar, polifenollar, saponinlar, polisaxaridlar va efir moylarining yallig‘lanishga qarshi, antioksidant, spazmolitik hamda gastroprotektiv ta’sir mexanizmlarini ilmiy manbalar asosida baholash.

4. Tizimli tahlil usuli – fitopreparatlarning funksional dispepsiya, irritabelli ichak sindromi, surunkali qabziyat va yallig‘lanishli ichak kasalliklaridagi qo‘llanishiga oid klinik tadqiqotlar natijalarini umumlashtirish.

5. Farmakoterapevtik tahlil usuli – fitopreparatlarning zamonaviy dori vositalari bilan birgalikda qo‘llanish imkoniyatlari, xavfsizligi, nojo‘ya ta’sirlari va cheklovlarini baholash.

Natijalar: Oshqozon-ichak tizimi kasalliklarini davolashda dorivor o‘simliklar va ularning asosida tayyorlangan fitopreparatlar muhim o‘rin egallaydi. Dorivor o‘simliklar tarkibidagi biologik faol moddalar oshqozon-ichak tizimiga turli mexanizmlar orqali ta’sir ko‘rsatishi mumkin: Flavonoidlar va polifenollar antioksidant xususiyatga ega bo‘lib, oksidlovchi stress va yallig‘lanish jarayonlarining ayrim mexanizmlarini modulyatsiya qiladi. Polisaxaridlar ayrim preparatlarda shilliq qavatni qoplovchi va himoya qiluvchi xususiyat namoyon qilishi mumkin. Saponinlar biologik faolligi o‘simlik turi va preparat tarkibiga bog‘liq bo‘lgan murakkab glikozidlar hisoblanadi. Efir moylarining ayrim komponentlari ichak silliq mushaklari faoliyatiga ta’sir etib, spazmolitik xususiyat ko‘rsatishi mumkin. Taninlar oqsillar bilan birikish xususiyati tufayli ayrim shilliq qavatlarga mahalliy burishtiruvchi ta’sir ko‘rsatadi. Mazkur moddalar ta’sirining kuchi va klinik ahamiyati o‘simlik turi, ishlatilgan qismi, ekstraksiya texnologiyasi, faol moddalar konsentratsiyasi va qo‘llash usuliga bog‘liq. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, dorivor o‘simliklar tarkibida mavjud bo‘lgan biologik faol moddalar oshqozon-ichak shilliq qavatiga foydali ta’sir ko‘rsatib, yallig‘lanish jarayonlarini kamaytiradi, og‘riqni yengillashtiradi, hazm qilishni yaxshilaydi va ichak mikroflorasini me’yorga keltiradi. Masalan: Moychechak (Matricaria chamomilla) tarkibidagi bisabolol, xamazulen azulen, kumarin va flavonoidlar yallig‘lanishga qarshi va tinchlantiruvchi ta’sir ko‘rsatadi. Bu o‘simlikdan tayyorlangan damlamalar va choylar oshqozon yarasi, gastrit, meteorizm (ichakda gaz to‘planishi) kabi holatlarda samarali hisoblanadi. Moychechak, shuningdek, antibakterial ta’siri bilan ham ajralib turadi. Moychechak ayrim kombinatsiyalangan gastroenterologik fitopreparatlar tarkibida uchraydi. Yalpiz (Mentha piperita) efir moylari, ayniqsa mentol tufayli ichakdagi spazm va kolikalarni kamaytiradi. Yalpiz moyi irritabelli ichak sindromida qorin og‘rig‘i va diskomfort belgilarini kamaytirishda klinik dalillarga ega. Biroq reflyuks belgilari bo‘lgan bemorlarda ehtiyotkorlik talab etiladi. U ovqat hazm qilishni tezlashtiradi, ko‘ngil aynish va qusishga qarshi vosita sifatida ishlatiladi. Yalpizli choylar ichak spazmlari va dispepsiyada keng qo‘llaniladi. Shuvoq (Artemisia absinthium) tarkibida absintin va boshqa achchiq moddalar mavjud bo‘lib, ishtahani ochadi, hazm shiralarining ajralishini rag‘batlantiradi. Shuvoqdan tayyorlangan damlamalar dispepsiya, giposekretor gastrit (kam kislotalik bilan kechadigan gastrit), gijjalar va ichak infeksiyalarida qo‘llaniladi. Shirinmiya ildizi (Glycyrrhiza glabra)

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

tarkibidagi glitsirizin va flavonoidlar moddasi oshqozon va ichak yaralarini davolashda ishlatiladi. U yallig‘lanishga qarshi, yara bitkazuvchi, antiviral va immunostimulyator ta’sirga ega. Dorivor o‘simliklardan tayyorlangan siroplar, tabletkalar, ekstraktlar, biochoylar va fitonastoykalar farmatsevtika sanoatida keng ishlab chiqarilmoqda. Ular ichak mikroflorasiga foydali ta’sir ko‘rsatgan holda, kimyoviy dori vositalariga muqobil yoki yordamchi vosita sifatida ishlatilmoqda. Shirinmiya uzoq muddat yoki ko‘p miqdorda qabul qilinganda arterial bosim oshishi, gipokaliemiya va yurak ritmi buzilishiga olib kelishi mumkin

Xulosalar: Oshqozon-ichak kasalliklarida dorivor o‘simliklar asosida tayyorlangan fitopreparatlar samarali tabiiy davo vositasi bo‘lib, ularning qo‘llanilishi nafaqat simptomlarni kamaytiradi, balki kasallik sababi bilan ham kurashishga yordam beradi. Kam toksikligi, yengil ta’siri va umumiy mustahkamlovchi xususiyatlari sababli, ushbu preparatlar uzoq muddat davomida xavfsiz qo‘llanishi mumkin. Ayniqsa, surunkali gastrit, ich qotishi va funksional dispepsiya holatlarida ularning o‘rni beqiyosdir. Shu sababli fitoterapiya vositalari klinik amaliyotda yordamchi emas, balki asosiy davo sifatida keng qo‘llanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Utz S., Bittel M., Langhorst J. Phytotherapeutic recommendations in medical guidelines for the treatment of gastroenterological diseases – a systematic review. Zeitschrift für Gastroenterologie. 2024;62(7):1060–1073. DOI: 10.1055/a-2279-5045. PubMed maqolasi.
2. European Medicines Agency (EMA). Mentha x piperita L., aetheroleum. European Union herbal monograph and assessment information. EMA rasmiy manbasi.
3. National Center for Complementary and Integrative Health (NCCIH). Licorice Root: Usefulness and Safety. NCCIH ilmiy ma’lumotnomasi.
4. Thavorn K. et al. A systematic review of the efficacy and safety of turmeric in the treatment of digestive disorders. Phytotherapy Research. 2024;38(6):2687–2706. DOI: 10.1002/ptr.8189. PubMed maqolasi.
5. Qiu J., Grana J. Herbal Medicines for Functional Dyspepsia. American Family Physician. 2024;109(4):313–314. Maqola va klinik dalillar.
6. Herbal Medicines for the Treatment of Active Ulcerative Colitis: A Systematic Review and Meta-Analysis. Nutrients. 2024;16(7):934. DOI: 10.3390/nu16070934. To‘liq ilmiy maqola.
7. European Medicines Agency. European Union monographs and list entries for herbal medicinal products. EMA monografiyalari.
8. National Institutes of Health, Office of Dietary Supplements. Botanical Dietary Supplements: Background Information for Consumers. NIH ma’lumotnomasi